

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Christensen, Villads.

Titel | Title:

Knardrup Klosters Historie.

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Helsingør : Helsingørs Centraltrykkeri, 1914

Fysiske størrelse | Physical extent:

28 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

Knardrup Klosters Historie

Ved

Villads Christensen

Præst

Skoven, Jægerspris

1915. 230.

HELSINGØR
HELSINGØRS CENTRALTRYKKERI

1914

Knardrup Klosters Historie

Ved Pastor Villads Christensen.

GAARDEN Knardrupgaard i Ganløse Sogn frembyder i sin nuværende Tilstand ikke noget særlig mindeværdigt at bemærke, og dog er der faa Steder paa Landet, til hvilket der er knyttet saa mange historiske Minder som til den. Gennem flere Hundredaar har Stedet paa forskellig Maade været Midtpunktet for hele den omliggende Egn. — For 800 Aar siden laa der paa den samme Plads en Borg, hvor en af de mest fremragende Slægter i Landet havde sit Hjem, nemlig *Sunerne*, den ene Gren af Skjalm Hvides navnkundige Æt. —

200 Aar senere laa Borgen der vel endnu og sagtens i anseligere Skikkelse, men Suneslægten var forsvunden, fordreven fra sin Hjemstavn som Kongemordere, og deres Ejendom var indtaget under Kronen som *Kongsgaard*. —

En Menneskealder senere var Borgen bleven et *Kloster* for Cisterciensermunke, og som saadan stod den indtil Reformationens Indførelse.

Igen var der gaaet 200 Aar; da var Munkene borte, og den store Gaard beboedes kun af Præsten i Ganløse, medens Ejerne, Professorerne ved *Københavns Universitet*, kun af og til indfandt sig paa Besøg. —

En lille Menneskealder senere var Gaard og Gods igen *under Kronen*, lagt ind under det nye prægtige Slot, der var ved at

rejse sig i Nærheden, Frederiksborg, og nu faldt Bygningerne og med dem Knardrups historiske Dage. —

Det er da en ret omvekslende Skæbne Knardrupgaard har oplevet, fra Adelsborg til Kongsgaard, fra Kongsgaard til Kloster, fra Kloster til Universitetsgaard, indtil det hele gik op i Frederiksborg. Jeg har nu i Sinde i det følgende, saa godt det lader sig gøre, at tegne et Billede af Knardrup i de skiftende Tider, saaledes at jeg navnlig vil gøre udførligere Rede for Klostertiden, medens det øvrige kun skal tjene som Indledning og Afslutning. Vi kommer til at beskæftige os med Tidsrummet 1150 til 1561.

Adelsborgen Knarretorp.

I det 12. Aarhundrede laa der i Knardrup en Borg, som kaldtes Knarretorp. Navnets Betydning synes at være saadan noget som Skibsted, idet Knarre skal komme af Ordet Knor ρ : Skib. Selve Navnet tyder da hen paa Beliggenhed ved Vandet, saaledes at der var Sejlads til Stedet. Dette bekræftes ogsaa ved nærmere Betragtning af den Dalstrækning, der gaar fra Knardrup vestpaa og munder ud i Roskilde Fjord med Værebroaa. Herigennem har Sejladsen til Knardrup foregaaet i den tidlige Middelalder. Borgen selv har da ligget paa en Ø, og Forbindelsen med Landet omkring har fundet Sted over en Vindebro. Paa saadanne af Naturen beskyttede Steder var det, at Kongerne og Adelen i Middelalderen og langt ind i den nyere Tid byggede deres Borge. Vi maa nu ikke tænke os, at Knardrup i den første Tid har været nogen anselig Herregaard med høje Bygninger og Taarne, tværtimod har der sikkert kun været faa og smaa Bygninger paa det gamle Knardrup. Men i Tidens Løb har der her som andetsteds Tid efter anden rejst sig anseligere Bygninger. —

Var Borgen selv saaledes ikke oprindelig nogen Pragtbygning, saa var til Gengæld den Slægt, der beboede den, desto navnkundigere. Den første Ejer, vi kender, er Skjalm Hvides Søn *Ebbe Skjalmsen*, som døde 1150. Han var altsaa Broder til

Asker Ryg, Absalons og Esbern Snares Fader. — Ebbe Skjalmsens Søn og Arvtager var *Sune Ebbesen*, Valdemar den Stores og Knud den Sjettes trofaste Ven. Side om Side med Absalon og Kongen arbejdede han af al sin Evne for Danmarks Opkomst, hvad enten det saa gjaldt Kampen mod Venderne, Uafhængigheden af Tyskland eller Kirkens Fremme. Selv var han personlig en from Mand; den smukke Rundkirke i Bjernede vidner endnu om hans kirkelige Interesse, og Sorø Kloster kappedes han med sin Fætter Absalon om at gøre stort og mægtigt, saa dets Kirke kunde være et værdigt Mausoleum for Slægten. I Kirkens Kor stedtes han til Hvile efter sin Død 1186. — Med sin Hustru Cecilia havde han 7 Sønner og Datteren Margrethe. Datteren blev Bedstemoder til den bekendte stridige Ærkebisp Jakob Erlandsen. Af Sønnerne blev de fleste drabelige Krigsmænd, saaledes Ebbe Sunesen, som arvede Knardrup. De to af dem Peder og Andreas Sunesen blev Kirkens Mænd, den første som Biskop af Roskilde, den sidste som Kongens Kansler og senere efter Absalons Død som Ærkebiskop i Lund. — Det var bevægede Tider for hele Danmark, dengang da den store Børneflokk voksede op paa Knardrup, og de blev tidlig fortrolige med de store Forventninger, der fra alle Sider knyttedes til dem, og fra smaa af lærte de Landets højeste verdslige og gejstlige Mænd at kende. Baade Kongen og Absalon indfandt sig sikkert ofte paa Knardrup for at drøfte vanskelige Tider, og Abbed Vilhelm af Æbelholt, Munkevæsenets energiske Talsmand, var Hjemmets fortrolige Ven, hvem det formentlig skyldtes, at Andreas Sunesen fik den skolasitiske Uddannelse i Paris. Vi ser da, at alt det bedste, af hvad der rørte sig i Tiden, fandt Tilhold paa Knardrup. —

Ebbe Sunesen vedligeholdte de stolte Traditioner fra Faderens Tid. Et Vidnesbyrd om Slægtens Anseelse er det, at en af Ebbe Sunesens Døtre, Benedikte, blev gift med Kong Sverker af Sverrig. Da han var bleven fordreven fra sit Land, paatog Ebbe og hans Brødre, deriblandt ogsaa Biskoppen og Ærkebiskoppen, sig at føre ham tilbage for at genindsætte ham paa Tronen. Efter at

have samlet en Hær af Jyder og Sjællændere drog de op i Sverrig. Men ved Lena i Vester-götland mødte en stor svensk Hær dem, og her led de danske et frygteligt Nederlag, der skal kun være kommen 55 af hele Hæren tilbage til Danmark, deriblandt de to gejstlige Brødre, medens to af de andre Brødre, Ebbe og Lars, faldt. Det var det bedrøvelige *Slag ved Lena 1208*, der tilføjede Slægten et uopretteligt Tab. Om denne Begivenhed er der digtet en Folkevis, hvori det bl. a. hedder:

. . . . Imellem de Bjærg og dybe Dale
 Der gjalder baade Ugle og Ravn,
 der græder saamangen smuk Fæstemø,
 haver mist sin Fæstemand.

De Fruer, de stander i Højenloft,
 de venter, deres Herre skal komme.
 — Hestene de kom blodige hjem,
 og Sadlene de var tomme.

Thi føre de Riddere deres Skjolde, der græder saamangen¹.

Imellem disse Fruer, der forgæves spejdede ud fra Højenloft, var ogsaa Fru Arina paa Knardrup. Baade Ebbe og hans Broder begravedes i Sorø Kirke.

Knardrup gik derpaa over til Sønnen *Peder Ebbesen*, der døde 1256 og efterlod sig 2 Sønner Torben og Peder, som er de sidste, vi kender af Sunerne paa Knardrup. I deres Tid blev hele Herligheden inddraget under Kronen, og dermed var Sunernes Tid forbi paa Knardrup².

Knarretorp Kongsgaard

efter Kong Erik Klippings Mord 1286 til ca. 1325.

Aarsagen til Knarretorps Inddragelse under Kronen maa søges i Mordet paa Kong Erik Klipping 1286. Under Kristoffer den

¹ Peder Syv, Folkeviser S. 193—97. ² Om Sunerne se nærmere: biografisk Leksikon, Scriptores rerum Danicarum og mangfoldige andre Kilder.

Første var den store Strid mellem Gejstligheden og Kongemagten begyndt. Hovedmanden paa Gejstlighedens Side var Ærkebispem Jakob Erlandsen, der paa Mødrene Side var en Suner, idet han var en Dattersøn af Andreas Sunesens Søster Margrethe. Som Følge af dette Slægtskab stod de daværende Besiddere af Knarretorp, der var Ærkebispens Næstsøskendebørn, afgjort paa dennes Side mod Kongen. Striden sluttede nok 1274 ved Ærkebispens Død, men Fjendtlighederne medførte ikke desto mindre Kong Eriks Drab i Finderup 12 Aar senere. Imellem de i den Anledning domfældte og landsforviste Kongemordere var ogsaa de sidste Suner paa Knarretorp, selvom Navnene ikke direkte nævnes. Da Godset senere omdannes til Kloster, siges det nemlig udtrykkeligt, at det var taget fra Kongemordere¹. Saaledes kom altsaa Knarretorp i den unge Kong Erik Menveds Besiddelse. —

Uheldigvis er der ikke bevaret nogensomhelst Efterretning om Gaardens Skæbne i denne Tid, end ikke om hvem der har haft Godset i Forlening, vi ved kun, at Kongen maa have benyttet den som Kongsgaard paa sine Rejser i Egnen. Saaledes opholdt Kong Erik sig her 1. August 1308, da han udstedte et Gavebrev til Æbelholt Kloster. Det er alt, hvad vi ved. Kristoffer den Anden overtog som Konge Herligheden efter sin Broder 1319 og havde den, indtil han afhændede Gaard og Gods til kirkeligt Brug.

Knarretorp Kloster c. 1325—1536.

I. Klosters Stiftelse.

Det var Kong Kristoffer den Anden, der fandt paa at omdanne Knarretorp Kongsgaard til et Kloster, omtrent Aar 1325.

Kong Kristoffer var nu ellers ikke nogen særlig Ynder hverken af Kirke- eller Klostersvæsen, det er saaledes en bekendt Sag, at han udsugede Tvilum Kloster i Jylland i den Grad med sine

¹ Henrik Smiths danske Aarvog i H. F. Rørdam Monumenta Historica Danicæ. I. S. 590 cfr. Lyscander: Genealog. Reg. Dan, p. 238 og Pontoppidans Atlas og Kirkehistorie . . .

Heste og Hunde, at de arme Munke ikke kunde holde deres Regel¹. Alligevel er det ikke saa vanskeligt at forstaa, hvordan Kristoffer kunde komme i Tanke om at optræde som Klosterstifter.

Allerførst stod nu hans Kongedømme i Aarene omkring 1325 paa overordentlig svage Fødder, det kunde derfor i høj Grad tiltrænges, om han kunde sikre sig Kirkens Gunst ved Hjælp af Knarretorp, som i Forvejen var en højst usikker Besiddelse, hvad der snart skulde vise sig. Og saa var det jo ogsaa efter middelalderlig Tankegang en særlig god Gærning at stifte et Kloster, det kunde aftvætte en god Del Synder, og det kunde nok behøves for Kong Kristoffers Vedkommende. Det er sikkert meget træffende i saa Henseende, hvad der staar i et langt senere Pavebrev angaaende Klostret, at „Kristoffer har grundet Klostret i Ønsket om ved en heldig *Handel* at forvandle jordiske Godser til himmelske og timelige til evige, til hans egen Sjæls Frelse og Gudstjenestens Forøgelse.“ — Døden havde ogsaa i disse Aar gjort en større Høst i hans Familie; i Løbet af kort Tid var alle hans tre Døtre døde bort for ham, den ene havde han endda faaet gift med ingen ringere end en Søn af Kejser Ludvig. Nøden og Døden kunde nok gøre selv en ugudeligt Konge from. Og endelig ikke mindst dette: hvilken Glans vil det ikke kaste over hans Navn at stifte et Kloster; det vilde kalde Mindet frem om hans Tipoldefader, Valdemar den Store, der til Tak for sin Redning fra Blodnatten i Roskilde havde stiftet Vitskøl Kloster, hvis han oprettede et Kloster af den samme Orden af den Gaard, der gemte saamange Minder om Valdemartidens store Dage. Knarretorp maatte blive Kloster.

Saaledes fik Sjælland et Kloster mere, og alle fromme Klostermænd, der sad og holdt Rede paa Tiden i deres Aarbøger, fik travlt med at notere dette, for at Eftertiden kunde se, at selv Kristoffer gjorde Bod for sine Synder, det var en Sejr, som ikke maatte glemmes. — Hvornaar denne for Knardrup vigtige Be-

¹ Suhm Historie af Danmark 12 Tome S. 119.

givenhed er sket, kan ikke nøjagtig opgives, da Aarbøgerne er uenige; de fleste holder paa 1326, nogle paa 1324 og et Par paa 1325. Formodentlig har Kongen udstedt Gavebrev paa Knarretorp 1324 eller 25, men først 1326 har Gaarden været færdig til at tage imod Munkene; der maatte jo foretages adskillige Forandringer med Bygningerne, før de kunde tjene til Klosterbrug. Kirke har det dog sikkert ikke været nødvendigt at bygge, da Kirken maa have været der fra Sunernes Tid. At Knardrup først 1326 blev taget i Brug som Kloster, ved vi fra Sorø Aarbøger, hvori det hedder, at i dette Aar lod Kongen Munke overføre fra Sorø til Knardrup; der maatte de derfor bedst vide Besked om Tiden¹.

Flere Forfattere har ment at maatte fraskrive Kristoffer Æren for denne Stiftelse af Knardrup Kloster og har tillagt hans fromme Dronning Eufemia den, men det antydes ikke med et Ord i de mange Aarbøger, saa vi maa lade ham beholde den.

— Klosteret skulde være et Datterkloster af Sorø, Abbed Rydbert dør skulde sende de første Munke derop. Derfor blev Klosteret et Cistercienserkloster, om hvilken Orden vi da maa høre lidt for at kunne faa et Begreb om det Liv, der for Fremtiden skulde føres paa den gamle Borg. — Cistercienserordenen var en fransk Munkeorden, som navnlig havde Ærkebisp Eskild (12. Aarh.) at takke for sin store Udbredelse i Danmark, det første var Herisvad i Skaane, de mest kendte var Esrom, Sorø og Vitskøl. Klosterlivet i Cistercienserklostre udmærkede sig ved sin Strengthed baade i aandelig Henseende med Gudstjenester og Bønner og i timelig med Arbejde, idet Munkene selv maatte arbejde for Føden og dyrke den Jord, der hørte til Klosteret. Og-saa den daglige Levemaade bar Præg af den samme Strengthed, de maatte ikke nyde Kød eller Vin. Det var derfor, de lagde sig saa stærkt efter Dyrkningen af Grøntsager, som de har Æren for at have indført i Landet. Ikke mindre ivrigt tog de fat paa

¹ *Scriptores* I. 132 og 300 *IV*. 556 *VI*. 224 og 522 og H. F. Rørdam *Monumenta Hist. Dan.* II. R. I. B. S. 562 og 590 og II. B. S. 121.

Fiskeri, da Fisk udgjorde en stor Del af Maaltiderne, navnlig paa Fastedagene. Ved Knardrup indrettedes saaledes Fiske-damme vist navnlig i Pugesø. —

For at faa alt Arbejdet udført i Have, paa Mark og Sø, op-toges der i Klostrene Lægbrødre; disse kom fortrinsvis fra Fol-kets brede Lag, medens de egentlige Munke gerne stammede fra Adelen eller den bedrestillede Borgerstand. — Munkedragten var en hvidgraa ulden Kappe, der var forsynet med en Hætte til at trække op over Hovedet, foran bares en sort stor Brystkrave; ved Gudstjenesten toges en hvid Messeskjorte udenpaa. — Ci-sterciensernes Munkeløfter var de sædvanlige Klosterløfter om Lydighed, Kyskhed og Fattigdom. — I Spidsen for Klostret stod en Abbed, der til Tegn paa sin Værdighed bar en Hue og en Krumstav ikke meget forskellige fra dem, den katolske Biskop førte. Abbeden valgtes paa Livstid af samtlige Munke eller Brø-dre, men i Tidens Løb lykkedes det baade Pavestolen og Konge-magten at skaffe sig Indflydelse paa Valget, hvoraf Følgen blev, at Abbeden maatte udrede forskellige Kendelser, naar han havde tiltraadt sit Emhede; det var navnlig Pavestolen, der paa den Maade skaffede sig Indtægter. Abbederne fulgte i Rang lige efter Bisperne. Da der til Abbedstillingen hørte baade aandelige og timelige Forretninger, var det nødvendigt, at Abbeden havde for-skellige Medhjælpere. I Reglen overlod Abbeden saaledes Be-styrelsen af Klosters Godser og i det hele taget den verdslige Side af Klosterstyrelsen til en Prior, som ofte kaldes Prokurator eller Økonom, saaledes bl. a. her i Knardrup. — Cistercienser-klostrene var de mest ansete Klostre i Landet, hvorfor de ret snart blev meget rige paa Gods. Til Gengæld for Folkets Offer-villighed overfor Klostrene, udgik der fra disse megen Velsignelse til Omegnen. Vi ser det bedst af den Maade, hvorpaa Munkene tog sig af de fattige ved hyppige Uddelinger fra Klosterporten af Almisser, og ligeledes af den ofte storstilede Gæstfrihed, der ud-vistes mod fremmede. Det var ikke for intet gammel Sædvane i Klostrene, at de fremmede skulde modtages, som var det Kristus.

Saalænge et Kloster stod i sin Kraft og havde Folkets Kærlighed og Ærbødighed, gik det altsammen godt, men det endte i Reglen saaledes, at Munkene blev for fine til selv at deltage i det grove Arbejde, som de derfor overlod til Lægbrødrene, medens de selv udelukkende gav sig af med aandelige Sysler og forfaldt til Dovenskab. — Hele denne Udvikling af Klostersvæsenet inden for Cistercienserklostrene var forlængst endt, da Knardrup kom til som en Sildeføding blandt Cistercienserne; i det hele taget havde Ordenen afblomstret herhjemme dengang.

Til Underhold for Abbeden, Munkene og de Personer, som skulde bebo Knardrup for der at tjene Gud, som det hedder i et senere Pavebrev, havde Kongen skænket Knardrup tilligemed Møllen og Søerne Kirkesø og Pugesø, tilsammen kaldet Knardrups Vang og Søsum Landsby med Skoven Søsum Lund og yderligere to Søer Østersø og Danesø med alle til Godset hørende Herligheder. I Begyndelsen af Aaret 1326 indledede Kløstret sin Virksomhed med 40 Munke, som var komne fra Sorø Kloster.

II. Klosters Forstyrrelse Mikkelsdag 1326.

Klostret i Knardrup fik imidlertid ikke nogen lang Levetid, end ikke Stiftelsesaaret ud kunde det faa Lov til at staa uantastet. Det samme Uheld, som havde fulgt al Kristoffers Kongegerning, ramte ogsaa hans Fromhedsgerning. Efter at en stor Del af hans Undersaatter havde opsagt ham Huldskab og Troskab (Maj 1326) og kort efter kaaret en ny Konge, kom Ulykken ogsaa over Munkene paa Knardrup. Det var Mikkelsdag, og de holdt just stor Fest til Ære for St. Mikael, da Hertugen af Halland, Hr. Barnum, med et, uden at ænse Stedets Hellighed, brød ind i Klostret og udjog Abbed og Munke med Vold og Magt; de tog skyndsomst Flugten ad Sorø til. Hr. Barnum satte sig derpaa rolig i Besiddelse af Klosters Herligheder. Han overlevede dog ikke ret længe denne Daad, og Munkene glædede sig allerede til at vende tilbage, men hvem der ikke kom tilbage, det var de

gode Munke. Der var nok, der vilde have Knardrup, nemlig foruden Barnums Enke, der for Resten var en Datter af Væbneren Peder Tygesen til Vedby, Væbneren Ingvar Hjort; i én af Aarbøgerne nævnes ogsaa Knud Porse, den senere Herre til Samsø, han der havde været med til at fange den unge Tronfølger Hertug Erik. Og Søsund Landsby var der ogsaa nogle, der sørgede for ikke kom til at ligge unyttig hen, idet de uden videre tilegnede sig den¹. Saaledes var da Grundvolden ganske taget bort under Klostret, det eksisterede kun paa Papiret. Kongen kunde det ikke nytte at klage til, da han baade var uden Land og udenlands. — Men derfor gav Munkene ikke fortabt; kunde Stifteren ikke skaffe dem deres Kloster, saa maatte den mægtige Kirke tage Affære; de klagede da deres Nød for Ærkebispens, Karl den Røde, og han forebragte Sagen for Pavestolen; men det tog Tid; først 3 Aar efter, 2. Juni 1329, skikkede Paven Brev, hvorved han indsatte Abbeden i Klostret Cismar i Lybek Stift og Skatmesteren og Kantoren ved Kirken i Lybek til at tage sig af Sagen. Af Brevet lærer vi Munkenes Andragende at kende. Det hedder saaledes deri, at Klostret paa Grund af Kongens Fraværelse var blevet røvet af Hr. Barnum og de andre, til Forhaanelse af den guddommelige Majestæt, til Fordærvelse for dem, der havde gjort det og til Skade og Fortrød for Abbeden og Konventet c : Munkesamlaget. De bønfuldt derfor ydmygeligst Paven om ved et kraftigt Middel at raade Bod paa Skaden, da de selv paa Grund af Røvernes Magt og Tyranni og Kongedømmets Mangel paa Fasthed ikke kunde faa Ret overfor Voldsmændene. Paven overdrog da af faderlig Medlidenhed de tre gejstlige Herrer i Lybek Stift at sørge for, at Klostret kom i de rette Hænder, hvis det forholdt sig rigtig med Sagens Sammenhæng. Røverne skulde ved Bandsættelse tvinges til at yde Abbeden og Klostret fuld Erstatning for, hvad Uret, Tab og Udgift de havde haft ved Røveriet, om fornødent gjordes ogsaa ved Tilkaldelse af den verdslige Arms Hjælp.

¹ Ny kirkehist. Saml. IV. 199 f.

Saavidt Pavebrevet. Om det imidlertid har faaet nogen Betydning er mindre vis; Lybek laa et godt Stykke borte, de høje gejstlige Herrer har nok vogtet sig for at komme til Danmark i de sidste Aar af Kristoffers Kongetid, da der var Opløsning i alle Forhold; og da han var død, og Grev Gert og Johan raadede for Landet, da saa det ikke bedre ud for Munkene, hvad kunde en Bandstraale udrette under saadanne Forhold? Klosterroverne fik Lov til at beholde deres Bytte. Vi kan bedst se det af, at 13 Aar senere nævnes Abbeden og en Munk fra Knardrup i Sorø, og at der berettes i Sorø Aarbøger, at der derfra i Aaret 1343 anden Gang sendtes et Konvent 3: en Samling Munke til Knardrup, da var det altsaa først, at Munkene fik deres Kloster igen, saa at Klostret i Aarene 1326 til 1343 var opløst¹. — Hvem kan nu have været den nye Stifter af Knardrup Kloster? Sandsynligheden taler for, at det er Valdemar Atterdag, der af Ærbødighed for sin Faders Minde har bragt det paa Benene igen, saa at Munkene efter 17 Aars Udlændighed igen vendte tilbage til Kongsgaarden.

III. Klostrets Stilling udadtil fra 1343 til 1536.

Den gamle Borg Knarretorp blev altsaa virkelig et Kloster og stod som saadant knap 200 Aar, indtil Reformationen gjorde det af med dette og de andre 150 Klostre i Danmark. Klostrets officielle Navn blev imidlertid ikke Knarretorp, men „*conventus regalis curiæ*“ eller „*Kongsgaardens Kloster*“, hvilket Navn findes i Abbedens Segl, i Pavebrevene og andre Steder. Som nærmere Bestemmelse dertil føjedes undertiden: „i Knardrup“, men ingenlunde altid. Vi har en anden tilsvarende Betegnelse for et andet Kloster, nemlig Ryd i Sønderjylland, det kaldtes *conventus regalis ruris*. — Ved Navnet Kongsgaardens Kloster eller Klostret Kongsgaarden var der da sørget for, at den kongelige Oprindelse ikke blev glemt, selvom ogsaa Munkene fik

¹ Repetorium I. S. 300—01. S. R. D. V. 458.

Bryderier nok af at have en Konge til Klosters Stifter. — I danske Dokumenter kaldes Klosteret gerne blot *Knardrup Kloster*, kun én Gang træffer vi Navnet *Marielostret i Knardrup*. Saaledes kaldes Klosteret, fordi det var indviet og helliget Jomfru Maria og i sit Segl, hvoraf der er bevaret et Aftryk, havde et Billede af Jomfru Maria med Jesusbarnet paa Skødet omgivet af Solen og Maanen.

Fordi Munkene havde faaet deres Kloster tilbage, blev det dog ikke nogen rolig Tilværelse, Klosteret kom til at føre. 1403 saa saaledes Abbeden og Konventet sig nødsaget til at udvirke et Pavebrev til Bispen i Roskilde angaaende Klosters retslige Forhold. Det hedder deri, at Klosteret var oprettet af Kong Kristoffer, saaledes som det udtrykkeligt fremgik af Kongens aabne Brev, der var forsynet med Kongens Segl. Men fordi Abbeden og Konventet ikke var sikre paa, at alle de retslige Formaliteter var iagttagne i den Anledning, hvilket kunde faa til Følge, at de fik adskillige Bryderier at slaas med i Fremtiden, saa havde de bønfaaldt Pavestolen om Bekræftelse af Klosters Foundation og det omtalte aabne Brev. — Pavestolen svarede, at den ikke kunde have noget dermed at skaffe, men paalagde Roskildebispen først omhyggeligt ved pavelig Magt og Myndighed at undersøge Forholdene; og hvis han fandt, at det forholdt sig rigtigt, maatte han paa Pavestolens Vegne stadfæste baade Klosterfoundationen og Dokumentet¹. Vi faar deraf det Indtryk, at det ikke har forholdt sig helt rigtigt med Klosters Stiftelse, saa at det næsten har været en Tilfældighed, at der virkelig blev et Kloster deraf, Stiftelsesdokumentet er ikke blevet taget gyldigt, hvorfor Munkene ønskede Pavens Bekræftelse. Om Roskildebispens Undersøgelse høres ellers ikke noget nærmere, men da Klosteret blev bestaaende, maa den være falden ud til Munkenes Fordel.

Nogle Aar senere er det galt med Kong Erik af Pommerns Indblanding i Abbedvalget og hans Mænds Chikanerier overfor Abbed Markvard Lydersen, hvad der 1429 førte til, at Abbeden

¹ Acta pontific. Dan. II. Nr. 1039.

nedlagde sit Embede, saa heller ikke da har Klosteret faaet Lov til at leve under fredelige Forhold.

Overhovedet kom Klosteret i Knardrup udadtil kun til at spille en ringe Rolle. Et Vidnesbyrd om, at Klosteret dog heller ikke har været helt overset paa Grund af sin Lidenhed, findes der dog, idet Paven 1515 udnævnte den daværende Abbed i Knardrup, antagelig Peder Jensen, til i Forbindelse med Abbeden i Sorø og Herisvad at hjælpe Abbeden i Løgum og Konventet sammesteds¹. Det var utvivlsomt et Æreshverv, at Abbeden her blev betroet til sammen med Abbederne i de to gamle ansete Cistercienserklostre at være Værneherre for Løgum Kloster i Sønderjylland. —

Abbeden i Knardrup besad først og fremmest den øverste Myndighed over Klosters Beboere. Der maatte ofte streng Hus-tugt til over for Middelalderens Munke, hvis de ikke skulde bringe Skam og Skændsel over deres Kloster, saaledes som Augustinerkannikerne i Vestervig 1188. Abbeden kunde derfor idømme ulydige Munke strenge Straffe, Afkortelser i Mad og Drikke, Ekstraarbejde, ja endog Fængsel. Det blev saaledes Abbeden, der satte Præget paa hele Klosterlivet; var han svag og eftergivende, forfaldt baade Tugt og Orden, medens Betingelserne for et rigtigt Klosterliv var til Stede, hvor Abbeden var from og streng. —

I denne Sammenhæng maa vi dog særlig dvæle ved Abbedens Gerning udadtil. Foruden at være Styre af Klosters Godser og hele Økonomi, noget som han dog i Almindelighed overlod til en Medhjælper, var Abbeden Klosters Repræsentant overfor Omverdenen. Som saadan optraadte han ved Kongehylding, hvad vi har et Eksempel paa her, endvidere mødte han paa Ting og gjorde Klosters Rettigheder gældende. Det var tit en vanskelig Sag for et Kloster at forsvare sine Besiddelser over for de mange navnlig af Adelen, der misundte Klostrene deres Rigdomme. — Af de Abbeder, der har været i Knardrup i de

¹ S. R. D. VIII. 206.

200 Aar, det eksisterede som Kloster, kender vi Navnene paa 8, formodentlig noget over Halvdelen af dem. — Den første Abbed, der omtales, er den *Abbed Svend*, der 1339 opholdt sig i Sorø og dør var Vidne ved Undersøgelsen af et Gavebrev fra Kristoffer den Anden og hans Dronning til Sorø Kloster fra Aar 1315. Om han har oplevet Klosters Restauration 1343, vides ikke, men i de trange Tider i Klosters Opløsningsaar var han i hvert Fald Klosters Abbed. —

I de følgende halvhundrede Aar fra 1343 til omkrig *Aar 1400* kendes ikke noget til Klosters Forhold og heller ikke nogen Abbed, men i dette Aar omtales 2 Gange *Esbern* som Abbed¹. Det er formodentlig ogsaa ham, der 1403 androg Paven om Stadfæstelse af Klosters Stiftelse.

Den tredie os bekendte Abbed var *Johannes*, der 1423 var med til at hylde Kristoffer af Bajern som Tronfølger². —

Den følgende Abbed var *Markvard Lydersen*; han hørte egentlig slet ikke hjemme i Knardrup, men var Munk i Ryd Kloster i Sønderjylland. Men da dette Kloster var kommet i Kong Erik af Pommerns Besiddelse, havde denne tilskyndet af sin Prælat, formodentlig Kapellanen Hagen Friis, ladet Markvard Lydersen anbringe i Knardrup som Abbed, idet han havde faaet Konventet dør til at vælge ham, ved Tvang naturligvis. — Men her blev han baade mistænkt og foragtet i en ikke ringe Grad af Kongens Raadgivere og Stormænd, han har da formodentlig modsat sig Kongens Erhvervelse af Ryd Kloster. I Ryd kunde han heller ikke være paa Grund af den fremkomne Strid og Splid, som var saa voldsom, at Markvard Lydersen, efter hans egen Fremstilling overfor Pavestolen, frygtede for Livet. Han overlod til sidst efter Konventets Raad Styrelsen af Knardrup til dets Økonom eller Prokurator og trak sig ud i Ensomheden. For at faa Lov til at ende sine Dage som Eremit androg han Paven om at blive fritaget for Abbedstillingen, hvad Pavestolen ved Brev af

¹ Codex Esromensis S. 197—08, Strø Herred 1400. ² Hyldinger 9 a. Reperitorium 6032.

14. Juni 1429 tilstod ham tilligemed Tilladelse til at vælge sig selv en Skriftefader, som kunde tilsige ham Syndsforladelse¹. Formodentlig har han derefter faaet Lov til at leve i Fred for Kongens Chikanerier, men Klostret selv har vist ikke faaet bli-dere Kaar fra Kongens Side efter den Tid.

En af de betydeligste Abbeder i Knardrup var utvivlsomt *Abbed Jacob*, der var Abbed 1466—91. Efter at have været Abbed her i 25 Aar forfremmedes han til Abbed i Sorø, hvilket Kloster han bestyrede i 18 Aar, og endda levede han 9 Aar, efter at han havde trukket sig tilbage fra Abbedstillingen, og døde i en god Alderdom, mæt af Dage, 1518. Medens han var i Knardrup, erhvervede han 2 Gaarde i København mod en Messe. I Sorø gjorde han sig fortjent ved Ordningen af Klostrets Brevskaber, som han lod afskrive i et Diplomatarium. Antagelig har han da ogsaa gjort sig fortjent ved at bringe Knardrup paa Fode, siden Sorø ønskede sig ham til Abbed².

Efter Hr. Jacob fulgte *Abbed Mathias*, der 1498 tabte en Sag om en Mose. Det følgende Aar nævnes han i Anledning af Bortfæstelse af en Gaard³.

Den næstsidste Abbed, vi kender, er *Peder Jensen*, der 1512 købte en Gaard af St. Agnete Kloster i Roskilde. Dokumentet i den Anledning er udstedt i Knardrup. Samme Aar solgte han nogle Boder i København, hvilket stadfæstedes af Kongen. Aaret efter skilte han Klostret af med noget mere Gods i København. Det er sikkert ham, der nød den Ære at blive udnævnt til Værnerherre for Løgum⁴.

Klostrets sidste Abbed var Hr. *Jens*. Han nævnes første Gang, da Frederik den Første blev haandfæstet 1523, og han holdt ud lige til Reformationens Indførelse. I de bevægede Tider, der gik forud derfor, maatte Abbed Jens forstrække Kong Kristian den Tredie med Fisk til Hofholdningen og med Hø til

¹ Acta Pont. Dan. II Nr. 1570. ² S. R. D. IV. 533, 538, 558, 560, Københavns Dipl. III S. 9—10. ³ Københavns Dipl. II. S. 172—74. ⁴ Langebek Dipl. 1512, Københavns Dipl. I. 288—90, Københavns Gaarde og Huse 150.

Hestene, ligesom Knardrup blev paalagt en Sølvskat paa 1000 Daler. Det var i Aaret 1535. I Erstatning for den ydede Hjælp fik Abbeden et Beskyttelsesbrev og et Lejdebrev. Allerede i Aaret 1532 havde Klosteret modtaget i Indkvartering en Frants Heroldt med 3 Heste og senere igen 1557 omtales Per Rud paa Knardrup med 4 Heste. Kong Frederik den Første vides ogsaa at have gæstet Knardrup i 1532. — Ved Biskop Lage Urnes Testamente 1529 var Abbeden i Knardrup blandt dem, der blev honorerede med en Gave paa 1 ungersk Gylden. Hvad der er blevet af Abbed Jens ved Reformationens Indførelse vides ikke, men omkring Aar 1536 er Klosterlivet sikkert sluttet paa Knardrup¹.

Abbeden havde sit eget *Segl*, hvori der var et Billede af en Abbed med en Stav i højre og en Nøgle i venstre Haand, og i hvis Omskrift der stod Sigillum Abbatis Regalis Curie².

Under Undersøgelsen af Klosters Stilling udadtil maa vi endnu omtale de to Økonomer, vi har bevaret Navnene paa. Da Markvard Lydersen omkring 1429 forlod Klosteret, indsatte han Økonomen eller Prokuratoren Abel til at bestyre Klosteret. Omtrent 100 Aar senere 1517 nævnes Johannes, Prokurator i Knardrup Kloster, som værende til Stede i Roskilde ved Affattelsen af Biskop Lage Urnes Synodalstatuter³. Han har da repræsenteret Abbeden og Klosteret ved denne Lejlighed, ellers har Økonomens Gerning som tidligere omtalt været den at varetage Klosters økonomiske Interesser.

Til Slutning kan det noteres, at Knardrup Kloster 1383, paa en Tid da der ellers intet kendes til Klosters Forhold, sammen med Cistercienserklosterne Sorø, Esrom, Frue Kloster i Roskilde og Slingerup Kloster foruden St. Clare og Agnete Kloster i Roskilde, betalte ialt 60 Guld Florener til Biskoppen af Slesvig som Afgift til Pavestolen⁴.

¹ Haandfæstninger 9. D. Mag. 3. R. V. 59, 80, 121, 314, 319 og 214 Fr. I. Registranter S. 445 og 473. Tegnelser over alle Lande 1537. ² Strø Herred 1400. ³ Ny kirkehist. Saml. 3 B. S. 289. ⁴ Repertorium Nr. 3418.

IV. Indre Forhold i Klosteret.

Ved Klosters Oprettelse beretter Sorø Aarbøger, at der blev sendt 40 Munke til Knardrup. Det er dog tvivlsomt, om der senere har været ligesaa mange Munke, men en Snes Stykker har der sikkert været hele Tiden. Ret mange Navne er der ikke bleven bevaret paa Klosterfolk i Knardrup. Den første Munk, vi kender Navn paa, er Broder Johannes fra Sverrig, der 1539 sammen med Abbeden var til Stede ved Vidneførelsen i Sorø. 1468 omtales ved en Domsafsigelse en Olaf Mortensen af Knardrup¹. Det er de to eneste Munkenavne, der kendes fra Klosteret.

Det var ikke ualmindeligt, at navnlig ældre Folk gav sig ind i et Kloster, mest barnløse Ægtefolk og enlige Personer; de aflagde ikke noget Løfte, men fortsatte deres tidligere Liv kun under Klosterets sikke Tag. Klosteret sørgede for dem i alle Henseender, mens de boede der; og naar de døde, blev de stedte til Hvile i Klosters Jord, og som Regel huskede Munkene dem særlig i deres Messebønner. Til Løn for disse Goder skulde Klosteret arve de paagældendes Efterladenskaber. Det var med andre Ord en middelalderlig Form for Livrente, der saaledes holdtes i Gang af Kløstrene. Vi har et Par Eksempler derpaa her i Knardrup. 1490 gav *Mogens Jensen* med Tilnavnet *Jenfoonder* for sig og sin Hustrus Kost, Ro og Mag, som de nu havde haft i 10 Aar og end derefter skulde have i deres Livstid i Knardrup Kloster, for hvilket de har gjort Klosteret til deres fulde Arving, en Bod i Klosterstræde i København; tidligere havde de givet en Bod sammesteds². Noget før den Tid var der i Klosteret død en kongelig Lakaj ved Navn *Jens Pedersen*, som paa samme Maade havde boet i Klosteret som Klosterpensionær for Livstid. 1488 stiftede nogle af hans Slægtninge i Næstved en Messe for ham i Klosteret, hvad vi snart skal omtale.

Af tjenende Lægbrødre kendes ikke Navne paa nogle, men de har sagtens ikke spillet nogen større Rolle i et lille Kloster som Knardrup.

¹ Kolderup Rosenvinge: Gl. D. Domme I. 6. ² Kbhvns. Dipl. I. S. 223.

Foruden de nævnte Personer, der havde Bolig i Klostret, maa vi endnu nævne Klosters *Præst*. Munkene maatte ikke forrette Messen i Klosterkirken, derfor var det nødvendigt, at der til Klostret hørte en gejstlig Person. Nu hørte ogsaa Ganløse Kirke i Klostertiden med til Knardrup, hvorfor Søndagsmessen der aabenbart er bleven besørget fra Klostret af den fælles Præst, som har haft Bolig paa Klostret. Den sidste Klosterpræst synes at være bleven Præst i Ganløse og Universitetets Foged paa Knardrup.

Det daglige Liv i Klostret var først og fremmest et religiøst Liv, præget fra først til sidst af Fromhedsøvelser, og Midtpunktet for alt dette var Kirken, der i Cistercienserklostre udgjorde den nordlige Fløj. Her holdtes de daglige Gudstjenester med Messer, hvortil alle maatte møde, her læstes Tidebønnerne 7 Gange i Døgnet, her optoges Novicerne, efter at deres Prøveaar var gaaet, og her læstes endelig den sidste Messe, Dødsmissen, for den døde Munk, før han bares ud og stedtes til Hvile paa Kirkegaarden, hvis han da ikke fik Lov til at blive begravet inde i selve Kirken eller i Klosterromgangen, en overdækket Gang langs med alle Klosters Fløje ud til Gaarden. — Om én af disse Messer ved vi lidt Besked. 1488 stiftede Peder Hansen og Hustru Anne Grymel af Næstved en Messe i Knardrup for én af Kongens afdøde Tjenere, Jens Pedersen, som var Anne Grymels Morbroder. For Messen skødede og oplod de værdige og renlivede Fader Abbed Jakob af Knardrup én Jens Pedersens Gaard vistnok paa Nørregade i St. Peders Sogn i København. Betingelsen lød paa, at Abbeden og Efterfølgere skulde lade læse en evig Messe til Jomfru Anna hver Lørdag for Jens Pedersens og hans Slægtninges Salighed. Desuden skulde Abbeden nu overlade Peder Hansen 6 Pund Rug og $\frac{1}{2}$ Pund Smør at give fattige Folk for Jens Pedersens Salighed og siden fremdeles 1 Pund Rug hvert Aar udi 4 følgende Aar fra næste Aar af til fattige Folk for Jens Pedersens Salighed. Endvidere skulde Peder Hansen, naar ham gjordes Behov, have frit Hus af Mag i Gaarden, og Abbeden skulde afstaa til ham hvad rørende Gods,

Pante og alt andet, hvad Jens Pedersen havde i Klostret og ikke gøre Hinder derpaa i nogen Maade. — Jens Pedersen er da død i Knardrup Kloster. — Peder Hansen overdrog imidlertid kort efter Klostret sin Ret til at bo paa Gaarden for 10 Aar, og ved samme Lejlighed betænkte han desuden Jomfru Marie Kloster i Knardrup med 1 Gaard til, som Jens Pedersen, „hvis Sjæl Gud naade“, tidligere havde undt sin Tjenestekvinde Bolle; og yderligere forpligtede han sig til med det første at give Abbeden 1 Lest Rug og 1 Td. Smør til „at gøre for Jens Pedersens Sjæl med“, som det saa smukt hedder. —

Borgerfamilien i Næstved har aabenbart været meget ængstelig for deres kære Slægtnings Salighed, siden de, sagtens under Paa-virkning fra Knardrup, ofrede saa stor en Del af Arven efter ham dels til Klostret og dels til de fattige¹.

Ti Aar senere synes der at være tiltænkt Klostret en Messe, men efter det, vi kender til Sagens Forløb, endte det med, at Klostret tabte. Det var Jens Villumsen eller Vilhelmsen af Slagslunde, der paa sit yderste havde undt og givet Klostret en Gaard paa Nørregade i København for sin Sjæls Bestandelse og Guds-tjenestens Øgelses Skyld, og for en Sjælemesse. Men da han var død, meldte en Hans Knudsen i Johnstrup sig som fordringshavende paa Gaarden. Sagen kom for Retten i København, hvor Abbed Matthias fremlagde Testamentet. Det blev dog ikke taget gyldigt eller anset for tilstrækkeligt Bevis, hvorfor Dommen 1498 lød paa, at Hans Knudsen skulde have Gaarden, hvorved altsaa Messen faldt bort. — Der er dog en Ting, der tyder paa, at Knardrup maaske alligevel har faaet fat i Gaarden; uden paa et Skøde paa Gaarden fra 1489 er der nemlig paa Latin skrevet: „angaende den Gaard, som Jens Vilhelmsen i København testamenterede Knardrup“².

Med Hensyn til Klostrets *Bygninger* kan vi fatte os i Korthed. Der har sikkert været en lukket Gaard, hvis nordre Fløj har

¹ Kbhvn.s Dipl. III. S. 9—10 og IV. S. 210—11. ² Kbhvn.s Dipl. II. S. 172—73 cfr. III. S. 13.

været Kirke; en af Fløjene synes at have været med 2 Etager, siden der tales om det store Kammer, som man kom op til ad en Vindeltrappe. Ellers omtales kun Abbedens Stue, desuden et lille Kammer op til Kirken og Kapitels Stue eller Kapitelsalen, der hvor Munkene under Abbedens Forsæde afholdt Fællesmøder for at drøfte indre Forhold i Klostret, og hvor der ogsaa idømtes Overtrædere af Klosterreglerne disciplinære Straffe. Men foruden et Fængsel, hvor Munkene afsonede større Forseelser, maa der ogsaa have været en Del Munkeceller, ligesom et større Værelse maa have været indrettet til Refectarium eller Spisesal, foruden at der maaske ogsaa har været et fælles Dormitorium eller Sovesal. Alle disse Bygninger er nu forsvundne, og andre Huse dækker tildels over den gamle Klostergrund. Dog har man ved Udgravning fundet forskellige Rester af Huse, og paa Pladsen ned mod Kirkesø, hvor Klosterkirkegaarden har ligget, og hvor der ogsaa er fundet adskillige Grave med Skeletter, ligger der spredt en Mangfoldighed af Munkesten fra Klosterbygningerne. En Sten, som antagelig har haft en fremtrædende Plads, siden den bærer forskellige udhuggede Ornamentter, er, efter Opfordring af Amtsraadsmedlem Bjellekær, der omfatter det gamle Kloster med den højeste Interesse, stillet op i den nuværende Gaards Have. Det er sandsynligt, at en omhyggelig Udgravning vilde kunne bringe den ene Side af Kirkemuren for Dagen foruden andre interessante Bidrag til Klostrets Topografi.

V. Klostergodset.

Da Kong Kristoffer oprettede Klostret, skænkede han til det Knardrup med den dertil hørende Søsund Landsby og Skoven Søsund Lund, saaledes som det fremgaar af Pavebrevene. Sammenligner vi hermed Klostergodset, som det var, da Klostret var ophævet, og Kongen skænkede det til Universitetet, kan vi se, hvad der er blevet føjet til i Klostertiden. Ifølge Kongens Gavebrev af 10. Juni 1539 til Universitetet, hvorved han overlod dette Klo-

stret og alt dets Gods, hørte følgende Godser til Klostret: Knardrupgaard og Kirke, Knardrup By og Mølle, Ganløse Kirke, hele Søsund By, som er 30 Bønder, i Ganløse 8 Bdr., i Liunge (Lyng) 4 Bdr., i Gersløff (Gerlev, Horns Herred) 9 Bdr., i Smørum 2 Bdr., i Hastrup 3 Bdr., i Linholt (Lønholt ved Frederiksborg) 4 Bdr., i Dalby (Horns H.) 3 Bdr, i Taakerup (ved Roskilde) 1 Bd., i Ødemark 2 Bdr., i Ebberup 1 Bd. (begge i Bromme Sogn ved Sorø), i Ejby 1 Bd., i Landersløf (Horns H.) 1 Bd., i Jørnlunde 1 Bd., i Sperrestrup (Jørnlunde Sogn) 1 Bd., i Alrød (Bloustrød Sogn) 1 Bd., i Bastrup 3 Bdr., i Borup (Gjørløse Sogn) 1 Bd. —

Der har da altsaa dengang 3 Aar efter Reformationens Indførelse ialt, foruden Klostergaarden og Knardrup By, hvis Bønderantal ikke opgives, hørt 76 Bøndergaarde til Klostret. Nogle Aar senere, 1544, opgives i et Register over Knardrup Bøndergodset lidt større, nemlig til 88 Bønder¹. Naar vi sætter det til omtrent 80 Bøndergaarde, tager vi næppe ret meget fejl, deri ikke medregnet Knardrup By. — Af dette Gods er da de 50 Gaarde kommet til siden Klostrets Oprettelse, hvilket omtrent vil sige, at Klostergodset har fordoblet sig siden 1326. Ved at løbe Fortegnelsen igennem, ser vi, at med Undtagelse af enkelte Besiddelser i Horns Herred og ved Sorø, laa Klostergodset i Nærheden af Klostret. I Sammenligning med de vidtstrakte Godser, der hørte til de fleste andre Klostre i Landet dengang, tager Knardrup Klosters Gods sig kun fattigt ud. Imidlertid tyder forskellige Ting paa, at der tidligere har været et større Godsomraade. Vi ved saaledes tilfældigt, at Klostret tidligere har besiddet en Gaard i Jernebjerg ved Slagelse, som det afhændede til Antvorskov. Og vi har i det foregaaende hørt om to Boder og i hvert Fald to Gaarde i København, hvoraf Abbed Matthias 1499 bortlejede den ene til en Mand i Vridsløselille for 3 Mark aarlig foruden fornøden Vedligeholdelse. Boderne solgte Abbed Peder Jensen 1512 til en Peder Jepsen, og én Gaard i København afhændede

¹ Laursen: Kronens Skøder I. S. 5—6 og D. Mag. 3 R. 6 S. 21.

han 1513 til Kirkeværgerne for St. Peders Kirke; en Have, der laa til én af Klosters Gaarde paa Nørregade, vedblev senere bestandig at bære Navnet Abbedens Have. Ogsaa paa Østergade maa Klosteret en Tid have haft Gaard. Kun én Gang omtales det, at Klosteret udvidede sine Besiddelser ved Køb, nemlig da det 1512 købte en øde Gaard i Smørumovre af St. Agnete Kloster i Roskilde¹. Endvidere er det sandsynligt, at Abbeden i 1535, da han afkrævedes den store Sum af 1000 Daler Sølv, har maattet skille sig af med adskilligt af Klosters Jordegods for at skaffe Pengene til Veje. —

Et andet Spørgsmaal bliver nu, hvormeget har Klosteret faaet ud af dette Jordegods? Fra selve Klostartiden ved vi ikke nogen Besked derom, men kort efter, medens Universitetet nød Indtægterne deraf, opgjordes Jordebogsindtægterne af Knardrup Len til 783 Td. Korn, 17 Fjerdinger Smør og en Smule Penge, heri ikke medregnet den saakaldte Herlighed af Godset og Indtægten af Klosters Avl, hvilket dog tilsammen ikke indbragte tilsvarende. Med et rundt Tal kan dets hele Indtægt vist omtrent sættes til 1000 Td. Korn, hvilket igen i Vurdering maa anslaaes til 1000 Td. Hartkorn. — Til Herligheden af Godset hørte, foruden saadanne uvisse Indtægter som Bøder og Indfæstningspenge med mere, ogsaa Fiskeriudbyttet, som vist ikke har været helt ringe. Hertil kom ogsaa Indtægten af Skovene, Brændsel og Tømmer og Afgift af Svinene, der gik paa Olden. Alt i alt har Knardrup Kloster i sin Velmagt ikke været nogen hel daarlig Besiddelse, og som Kloster har det nok kunnet staa Maal med de mindre Cistercienserklostre i Landet, navnlig naar der ses hen til, at dets Levetid kun blev kort, og at det først begyndte sin Virksomhed, efter at Ordenen var ude over sin Glanstid, hvortil kom de store Vanskeligheder, det havde ved overhovedet at faa Lov til at eksistere som Kloster.

¹ Ældste d. Archivregistr. IV. 97. Langebek Dipl. 1512, Københavns Gaarde og Huse 150, Kbhvn. Dipl. II. 173—74.

VI. Klosters Betydning.

Der er to Synspunkter, hvorunder vi maa betragte Klostret, naar vi skal undersøge Spørgsmaalet om dets Betydning. Det ene er et materielt, det andet er et aandeligt Synspunkt. — Det *materielle* Synspunkt vurderer Klostret ud fra Størrelsen af dets Gods og Rigdomme, kort sagt alle de timelige Midler, som det har faaet skænket i Tidens Løb. Vi har allerede omtalt, at Klosters Jordegods omtrent fordobledes i Klostertiden. Hvorledes maa nu dette Gods være kommet i Klosters Besiddelse? — Allere først har naturligvis Munke ved deres Optagelse i Klostret medbragt adskilligt Gods og derved øget Klosters Rigdom, men hvilket Gods der paa den Maade er blevet Kloster Gods lader sig ikke nu afgøre i det enkelte, dog er det sandsynligt, at det fjærnestliggende Gods, som i hvert Fald ikke er indkøbt, er Munkegaver. — Om Klosterpensionærers Gaver har vi talt; paa den Maade havde Klostret faaet Godset i København, som var afhændet inden Reformationen.

Ved Testamenter erhvervede Klostret sig sikkert ogsaa gennem Aarene forskellige Hørligheder. Det eneste af den Art, vi hører om, er dog et Par Pengegaver, nemlig Biskop Lage Urnes Testamentgave til Abbeden 1529 og de 3 Mark, Knardrup Kloster fik ved Sidsel Ovesdatters Testamente 1503¹. Da Sidsel Ovesdatter, som var Enke efter Torben Bille til Søholm og Egede, ved sit Testamente betænkte ikke mindre end 25 sjællandske Klostre og Stiftelser, har hun altsaa ikke Krav paa at blive betragtet særlig som en Velgørerinde af vort Kloster. — Fremdeles har Klostret faaet en Del Gods for Begravelse paa Klosterkirkegaarden, det var nemlig meget almindeligt, at fromme Mennesker, som ikke var gaaede i Kloster, alligevel ønskede at havne der, naar de var døde. Vi har dog ikke bevaret noget Vidnesbyrd derom. Endelig har Klostret dels udvidet dels afrundet sine Besiddelser ved Køb og Salg. — Alting tyder paa, at Klostret, efter først at være kommet over Begyndelsesvanskelighederne, har ført en for-

¹ Ny Kirkehist. Saml. 3 R. I. 553—54.

holdsvis tryk og sikker Tilværelse; der høres saaledes hverken Tale om Pantsættelser eller Gæld. —

Hvad der mere end noget andet hindrede Klosteret i at vokse sig stort, var den for nære Beliggenhed ved Æbelholts berømte Kloster, der paa Forhaand i alt for høj Grad havde Overtaget. Desuden har Usikkerheden med Hensyn til Klosters hele Eksistens sikkert afholdt adskillige fra at interessere sig for det.

Det andet Synspunkt, vi skulde se Knardrup Kloster under, var det *aandelige*, at vurdere Klosters Betydning ud fra det Liv, der er blevet levet inden for Klostermurene, og den Indsats, det har ydet til Aandslivet i sin Tid, og endelig de skriftlige Vidnesbyrd, der har været ligesom Nedslag af Klosterfolkernes Religiøsitet og Aandsarbejde. Det er med andre Ord Klosters aandelige Indflydelse paa dets Beboere, baade de egentlige Munke og dem, der ikke aflagde rigtig Munkeløfte, men kun boede under Klosters Beskyttelse og som oftest i deres egne Huse, dernæst paa Egnens Befolkning og endelig paa det hele Samfund. — Desværre er det saa uheldigt, at vi daarligt kan udtale os om Frugterne af Klosterlivet i Knardrup, fordi alle skriftlige Vidnesbyrd om, hvad der kan være præsteret af aandeligt Arbejde i Klosteret, er gaaede tabte sammen med Klosters Arkiv, der sikkert er gaaet under i Reformationstidens Bølgegang. Vi kender ingen Haandskrifter, ingen Messebøger eller Skrifter af nogen Art fra vort Kloster, og dog er der her som ellers i Klostre sikkert ydet et Arbejde af Betydning. Der maa jo ogsaa have været et Bibliothek, som flittige Munke har arbejdet paa at forøge efter bedste Evne, men det er altsammen gaaet til Grunde. — Hovedmanden for den aandelige Paavirkning var naturligvis Abbeden, der i Forbindelse med Præsten eller Kapellanen ledede Sjæleplejen i Klosteret. Af Præster kender vi ingen, med mindre den Peder Jensen, der var Præst i Ganløse efter Reformationen, har været Munkepræst, hvad der er Sandsynlighed for. — Et lille Indblik i, hvilken Indflydelse Klosteret har haft over de Mennesker, det fik med at gøre, faar vi ved at se paa de Dokumenter, der melder om den

Messe, Borgerfamilien i Næstved stiftede for deres afdøde Slægtning, det var ikke Smaasummer, de maatte op med i den Anledning.

Knardrup Universitetsgaard 1537—1561.

I knap 200 Aar fik Knardrup Kloster Lov til at føre sin stille Tilværelse, saa kom Reformationsbevægelsen og gjorde det af med dette og de andre Klostre, der var i Landet. Reformationen fik Magt i København, efter at Hans Tausen 1529 var kommet til St. Nikolaj Kirke, og derfra har den utvivlsomt bredt sig ud over Sjælland og sikkert ogsaa her til Knardrup og i Forbindelse med Grevens Fejde bevirket, at Munkene forlod deres Kloster. Det er saaledes betegnende, at Knardrup Kloster er et af de første, der blev ophævet, og der tales ikke noget om Forsørgelse af Munkene, saaledes som ved de andre Klostre. 1535 var Klostret dog endnu til, thi i dette Aar var det, at Abbeden maatte op med de store Udskrivninger. — Klostret inddroges under Kronen, efter at Munkene havde forladt det, men medens nu de fleste Klostre gik over i Adelens Hænder og ikke kom Samfundet til Gode, som Meningen var, danner Knardrup en Undtagelse, idet det af Kongen overlodes Universitetet i København. Lovformeligt skete dette først 1539, men af Universitetets Regnskaber ser vi, at det allerede 1537 anskaffede en Del Kreaturer, Redskaber og Inventar til Knardrup, ligesom der ogsaa omtales en Jens Jyde, Foged i Knardrup, der maaske ikke er nogen anden end den gamle Abbed Jens. — 1538 beskikkedes Præsten i Ganløse, Peder Jensen, til Universitetets Tilsynsmand og Foged i Knardrup. Han skulde have den daglige Opsigt med Avlsbruget, Møllen og Fiskeriet mod at faa fri Bolig og Underhold for sig og Familie paa Klostret. Det blev han ved med at passe indtil 1547, da det fandtes mere formaalstjenligt at bortforlene det hele til en Knud Pedersen Skriver mod en aarlig Afgift af et Læs

Korn og forskellige andre mindre Ydelser. Han holdt ud, til Universitetet afstod Klostret 1561, idet hans Myndighed dog 1555 afgrænsedes ved faste Regler. En Del af hans Regnskaber er bevarede. Universitetet viste ham 1560 den Opmærksomhed at forlene ham og hans Hustru med en af Gaardene i Ganløse. Selv døde han som Borgmester i København 1569. En af hans Sønner, som var Kannik i Hamar i Norge, antog Navnet Knardorph efter sit Fødested, Knardrup.

Mens Peder Jensen var Tilsynsmand ved Klostret, fik han pludselig hele Universitetet ud til Knardrup, idet der udbrød Pest i København, og Universitetet opløstes ved at Studenterne tog hjem, hvorfor de højlærde, som Professorerne dengang kaldtes, ogsaa fandt det raadeligst at fortrække og tog til Knardrup og indrettede sig i Klostercellerne. Hvorlænge det har staaet paa, lader sig ikke sige, idet Regnskaberne ikke er bevarede fra Aaret 1546, da dette skete. Men morsomt er det, at den medicinske Professor Christian Morsing benyttede Tiden derude til at affatte et Skrift: „Om Pestilensens Aarsag, Forvaring og Lægemedel derimod“, i Stedet for at blive i Byen og søge at være til Hjælp. Dette Skrift er dateret Knardrup, September 1546. — Det var iøvrigt ikke saa sjældent, Knardrup fik Besøg af en eller flere af de højlærde, ved hvilke Lejligheder saa Peder Jensen og hans Hustru og senere Knud Skriver var Vært for dem. Navnlig om Efteraaret, naar Oldensvinene i Klosters Skove skulde indfanges, indfandt nogle Professorer sig gerne.

Universitetet fik 1548 en Trætte med to Adelsmænd, Erik Christoffersen til Vindinge og Niels Andersen Drosselbjerg, Sundbylille, om Fiskeriet i Pugesø, men der blev vidnet, at Pugesø havde været Klosters frie Enemærke. Der blev ogsaa truffet forskellige Overenskomster med Bønderne, saaledes blandt andet med dem i Lyng By 1545, hvorved de fik Lov til at hente frit Træ i Lyng Skov efter Skovfogdens Udvisning; og der blev sat forskellige Straffe for at tage Træ egenmægtigt og for at skælde

Skovfogden ud paa offentlige Steder ligesom for at tilføje ham Saar og slaa ham ihjel. —

Universitetet tog sig med Omhu af Klosteret, det forøgede Gaardens Besætning og Inventar, istandsatte Bygningerne og lod opsætte et Taarnur. Jorden blev skiftet og opmaalt, og Fiskeriet i Pugesø blev sat i Stil, ved at der indkaldtes en tysk Fisker fra Rostock til at oplære Universitetets Fisker. Kongen viste sin Elskværdighed mod Bønderne under Knardrup Kloster ved 1538 at tilstaa dem Fritagelse for Ægt, Hold og andre Afgifter, de skulde ikke besværes mere end Adelens Bønder. — Det hele varede imidlertid saa kort. Da Kong Kristian den Tredie havde lukket sine Øjne, havde den nye Konge Frederik den Anden helt andre Planer med Knardrup. Han ønskede at lægge Størstedelen af Nordsjælland ind under Kronen for at afrunde Fredejagten og maatte derfor ogsaa have Knardrupgaard og Gods. Den 7. Juli 1561 afstod da Universitetet Godset til Kongen og beholdt kun Godset i Horns Herred og Ganløse Kirke, hvilken sidste det har den Dag i Dag. I Stedet for Knardrup fik Universitetet St. Clare Kloster i Roskilde og Valløse By ved Køge tilligemed Damhus-søen. 2 Aar senere købte Kronen ligeledes Godset i Horns Herred.

Det er sikkert en Følge af Mageskiftet, at Ganløse Præstembede lagdes sammen med Slagslunde. Efter at Peder Jensen 1547 var ophørt med at være Universitetets Foged med Bolig paa Klosteret, maa han have faaet sig en Præstegaard udlagt i Ganløse; den maa være inddraget under Kronen 1561. Men 1574 klagede Præsten i Slagslunde og Ganløse, Gregers Jensen, sikkert en Søn af Peder Jensen, til Kongen over, at han i saa lang Tid havde maattet undvære Ganløse Præstegaard, der havde hørt til Embedet, medens Abbeden havde Klosteret, men som, siger han, nu er bortskiftet til de højlærde tilligemed Knardrup Kloster. — Dette sidste var nu ikke rigtigt, da Knardrup de sidste 13 Aar havde tilhørt Kongen. Den første Præst i Slagslunde Hans Nielsen havde slet ingen Præstegaard, men boede i

et Gadehus, nu vilde Gregers Jensen ikke nøjes med mindre end to Gaarde. Hvad Resultatet er blevet, kendes ikke¹.

Efter Kronens Overtagelse af Godset var der ikke videre Brug for de store Bygninger, de er derfor snart blevet nedrevne, og hvad der var brugbart, er sikkert bleven anvendt til Opførelsen af Frederiksborg Slot. Med Klosterbygningernes Nedrivelse slutter Knardrup Klosters Saga.

Vi har dermed ført Knardrups Historie som Adelsbolig, Kongsgaard, Kloster og Universitetsgaard til Ende.

¹ Om Knardrup som Universitetsgaard se H. F. Børdam: Universitetets Historie, fremdeles D. Mag 3 R. I. 71—73, Regnskaber i 3 R. VI. Aktstykker til Universitetets Historie Nr. 10, 46, 92 a, 121, D. Cancelliregistr. S. 79 Kancelliets Brevbøger 1571—75 S. 87—88.

